

MOOCs: โอกาสใหม่สำหรับพระธรรมทูตไทย*

MOOCs: A New Opportunity for Thai Dhammaduta Bhikkhus

อภิชาติ รอดนิยม¹

Aphichat Rodniyom¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: apichat.rod@mcu.ac.th¹

บทคัดย่อ

MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นหลักสูตรออนไลน์ที่เปิดให้ผู้เรียนจากทั่วโลกเข้าเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย MOOCs สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับพระธรรมทูตในการเผยแพร่ศาสนาพุทธไปยังผู้ฟัง และผู้ประสงค์จะเรียนรู้ได้ในวงกว้าง MOOCs สามารถช่วยให้พระธรรมทูตเข้าถึงผู้ฟัง และผู้ประสงค์จะเรียนรู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ผ่านวิธีการอื่น ๆ เช่น การสอนแบบตัวต่อตัวหรือการสอนทางไกล นอกจากนี้ MOOCs สามารถช่วยให้พระธรรมทูตเผยแพร่ศาสนาพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยให้พระธรรมทูตพัฒนาทักษะการสอนของตน บทความวิชาการนี้นำเสนอโอกาสใหม่สำหรับพระธรรมทูตไทยในการเผยแพร่ศาสนาพุทธผ่าน MOOCs บทความนี้เริ่มต้นด้วยการทบทวนแนวคิดของ MOOCs และบทบาทของ MOOCs ในการเผยแผ่ศาสนา จากนั้นบทความนี้จะกล่าวถึงศักยภาพของ MOOCs ในการเผยแพร่ศาสนาพุทธในประเทศไทย บทความนี้จะกล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดของการใช้ MOOCs ในการเผยแพร่ศาสนาพุทธ และบทความนี้จะเสนอแนวทางในการใช้ประโยชน์จาก MOOCs ในการเผยแพร่ศาสนาพุทธ

คำสำคัญ : พระธรรมทูตไทย; เทคโนโลยีดิจิทัล; การเผยแพร่ศาสนา

Abstract

Massive open online courses (MOOCs) are online courses that are open to learners from all over the world and are offered free of charge. MOOCs can be an effective tool for Buddhist missionaries to spread Buddhism to a wide audience. MOOCs can help missionaries reach learners who cannot be reached through other methods, such as face-to-face teaching or distance learning. Additionally, MOOCs can help missionaries spread Buddhism effectively and can help missionaries develop their teaching skills. This academic article presents new opportunities for Thai Buddhist missionaries to spread Buddhism through MOOCs. The article begins by reviewing the concept of MOOCs and the role of MOOCs in religious propagation. Then, the article discusses the potential of MOOCs for spreading Buddhism in Thailand. The article discusses the advantages and limitations of using MOOCs to spread Buddhism and proposes guidelines for leveraging MOOCs to spread Buddhism.

* Received July 30, 2024; Revised January 27, 2025; Accepted February 8, 2025

Keywords: Thai Buddhist missionaries; Digital technology; Religious propagation

บทนำ

ในยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการดำเนินชีวิตในทุก ๆ ด้าน รวมถึงการประยุกต์ใช้ในการศึกษา มีการนำเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต มาพัฒนาสร้างสรรค์สื่อในการเรียนการสอน ให้ออกมาในรูปของบทเรียนออนไลน์ในลักษณะของสื่อมัลติมีเดีย เพราะการเรียนรู้และการเรียนก็ได้จำกัดว่าต้องเรียนที่โรงเรียนเท่านั้น อีกหนึ่งทางเลือกของแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยขยายขอบเขตความรู้และพัฒนาความสามารถ การเน้นให้ผู้เรียนก้าวทันการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ โดยผู้เรียนต้องมีความสามารถ สมรรถนะ และมีทักษะ เช่น การคิดระดับสูง การยอมรับระหว่างวัฒนธรรม การคิดวิเคราะห์แปลความหมาย ความฉลาดทางสังคม ฯลฯ ที่ช่วยให้เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง บทเรียนออนไลน์ในรูปแบบมู๊กส์ (MOOCs) จึงเป็นการเรียนรู้แบบใหม่ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นบทเรียนออนไลน์ที่สามารถเปิดรับคนจำนวนมากให้เข้ามาเรียนโดยส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นเพศไหน อายุเท่าไร มีการศึกษาอยู่ระดับไหน หรืออยู่ที่ไหน ก็สามารถเข้าเรียนได้ มีการสอนโดยบุคลากรจากสถาบันการศึกษาและองค์กรชั้นนำของโลก ผ่านสื่อออนไลน์ และสามารถทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและผู้สอนมีการมอบหมายงาน มีแบบทดสอบเพื่อให้ผู้เรียนตรวจสอบตัวเองว่าเข้าใจในบทเรียนนั้นจริง เพิ่มโอกาสในการเรียนระดับอุดมศึกษา ที่มีผู้ต้องการเรียนมากกว่าความสามารถที่สถานศึกษาจะรองรับได้ รวมทั้งต้นทุน การศึกษาที่มีราคาแพง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาต่อในต่างประเทศ มู๊กส์ (MOOCs) บทเรียนออนไลน์จึงเป็นแหล่งเรียนรู้มาตอบสนองความต้องการนี้ควบคู่ไปกับเทคโนโลยี ผู้ที่นำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมาพัฒนาสร้างสรรค์สื่อในการเรียนการสอน ต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจัง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความปรารถนาที่จะให้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และนำความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่าง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกได้ในที่สุด (อาภาพร กลิ่นเทศ, 2566)

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดศาสนาหนึ่งในโลก ศาสนาพุทธมีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยมาช้านาน และพระธรรมทูตไทยมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาพุทธในประเทศไทยและต่างประเทศ ในยุคปัจจุบัน สังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวันของผู้คน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการเผยแผ่ศาสนาด้วย MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นหลักสูตรออนไลน์ที่เปิดให้ผู้เรียนจากทั่วโลกเข้าเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย MOOCs กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว MOOCs สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับพระธรรมทูตในการเผยแผ่ศาสนาพุทธไปยังผู้ฟังในวงกว้าง

สาระในบทความนี้มุ่งนำเสนอการเผยแผ่ศาสนาพุทธทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในรูปแบบบทเรียนออนไลน์แบบ MOOCs

การศึกษาออนไลน์ (Online Education)

การศึกษาออนไลน์ หมายถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การศึกษาออนไลน์ได้รับความนิยมจากผู้เรียนที่เป็นคนรุ่นใหม่และผู้ที่ต้องทำงานและเรียนไปพร้อมกัน “การเรียนออนไลน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาโดยเป็นการเผยแผ่ความรู้โดยผู้สอนให้กับผู้เรียนในรูปแบบที่มีค่าใช้จ่ายน้อยลง สิ่งที่เป็นจุดเด่นที่สุดของการศึกษาออนไลน์คือโอกาสในการ

ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มคุณภาพของการเรียนการสอนในบางหลักสูตรและการลดค่าใช้จ่ายของผู้เรียน นอกจากนี้ การศึกษาออนไลน์ได้เปรียบการศึกษาแบบเก่าในเรื่องของค่าใช้จ่ายต่อนักเรียนหนึ่งคนที่ต่ำกว่ามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี MOOCs (Massive Open online courses) ที่มีจำนวนนักเรียนต่อชั้นเรียนได้เป็นจำนวนมาก การศึกษาออนไลน์มีจุดเด่นอีกประการในเรื่องของความเร็วและควมมีประสิทธิภาพในการตรวจงานและข้อสอบแบบฝึกหัดที่สามารถตรวจได้จำนวนมากในระยะเวลาสั้นๆ นอกจากนี้การศึกษาออนไลน์ยังเป็นส่วนที่ใช้ทดลองเกี่ยวกับการเรียนการสอน ข้อมูลที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาออนไลน์สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทำการพัฒนาชั้นเรียนให้ดีขึ้น การศึกษาออนไลน์มีหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การศึกษาแบบออนไลน์ การศึกษาแบบผสมผสาน หลักสูตรออนไลน์ และ MOOCs เป็นต้น” (ณภัทร จาตุศรีพิทักษ์, 2557) ฉะนั้นแล้วการศึกษาออนไลน์เป็นรูปแบบการศึกษาที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยสถานที่เรียนแบบดั้งเดิม ผู้เรียนสามารถเรียนได้จากที่บ้านหรือจากที่ใดก็ได้ที่มีอินเทอร์เน็ต กับทั้งการศึกษาออนไลน์สามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเรียนผ่านเว็บไซต์ การเรียนผ่านแอปพลิเคชัน การเรียนผ่านวิดีโอคอล เป็นต้น และการศึกษาออนไลน์ยังมีข้อดีอีกหลายประการ เช่น สะดวก ประหยัดค่าใช้จ่าย เข้าถึงผู้เรียนในวงกว้าง ยืดหยุ่นเวลาเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาออนไลน์ยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น อาจขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน อาจมีปัญหาด้านเทคโนโลยี อาจไม่เหมาะกับผู้เรียนบางกลุ่ม เป็นต้น สรุปได้ว่า การศึกษาออนไลน์เป็นรูปแบบการศึกษาที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน โดยมีข้อดีหลายประการ แต่ก็มีข้อจำกัดบางประการเช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับ MOOCs

แนวคิดเกี่ยวกับ MOOCs MOOCs มาจากคำว่า Massive Open Online Course ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล ดังนี้ Massive ผู้เรียนลงทะเบียนได้มากกว่า 10,000 คน Open ไม่เสียค่าใช้จ่าย ใครๆ ก็ลงทะเบียนเรียนได้ Online เรียนออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ต Courses เปิดสอนได้ตลอดตามเวลาที่ต้องการได้ โดยไม่จำเป็นต้องขอรับประกาศนียบัตรผลการเรียน ความหมายของ MOOCs มีดังนี้

1. MOOCs ย่อมาจาก Massive Open Online Courses หมายถึง การเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบออนไลน์ แบบเปิดเสรีทำให้เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถสมัครเข้าเรียนได้ไม่จำกัดจำนวน โดยเฉพาะการศึกษาระดับสูงที่ในระบบการศึกษาเดิมนั้นจำกัดอยู่แต่เฉพาะคนจำนวนน้อยเท่านั้น (จิระศักดิ์, 2557) การเรียนด้วย MOOCs จึงมีแนวโน้มเป็นแหล่งเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบไปด้วยเทคโนโลยีและทักษะที่จำเป็นสำหรับการนำไปปฏิบัติในงานอนาคต

2. MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นอีกรูปแบบของบทเรียนออนไลน์ที่มุ่งเน้นการเรียนการสอนสำหรับกลุ่มคนขนาดใหญ่แบบเสรี โดยที่ผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการเรียนสามารถรองรับผู้เรียนได้อย่างกว้างไกลผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้จำนวนมาก อีกทั้งเป็นเนื้อหาแบบเปิด (open licensing of content)” (บุญเลิศ อรุณพิบูลย์, 2557)

สรุปได้ว่า MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นหลักสูตรออนไลน์ที่เปิดให้ผู้เรียนจากทั่วโลกเข้าเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย MOOCs มักมีเนื้อหาที่ครอบคลุมและทันสมัย ผู้เรียนสามารถเรียน MOOCs ได้ทุกที่ทุกเวลา ประกอบด้วยแนวคิดหลัก ๆ ดังนี้ 1) การเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม MOOCs ช่วยให้ผู้คนจากทุกมุมโลกสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่จำกัดด้วยปัจจัยด้านสถานที่หรือเวลา 2) การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น MOOCs ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความต้องการและเวลาของตนเอง 3) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม MOOCs มักมีกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน เช่น การทำแบบฝึกหัด การอภิปราย เป็นต้น

นอกจากนี้ MOOCs ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น การเผยแพร่ความรู้ MOOCs สามารถใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหัวข้อต่าง ๆ ให้กับผู้คนทั่วไป, การพัฒนาทักษะ MOOCs สามารถใช้ในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานหรือการดำเนินชีวิต, การศึกษาต่อเนื่อง MOOCs สามารถใช้ในการศึกษาต่อเนื่องเพื่อต่อยอดความรู้หรือทักษะที่มีอยู่, ฉะนั้นแล้ว MOOCs จึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่สามารถใช้เพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองได้

“รูปแบบการเรียนการสอนด้วย MOOCs โดยทั่วไปสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. CMOOC (Connectivist MOOC) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้เรียนร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย มีการยอมรับในบทบาทหน้าที่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นร่วมกัน(Collaborative Learning) เป้าหมายของการเรียน คือการสร้างเครือข่ายของกลุ่มคนที่มีความรู้ ความสนใจในเรื่องเดียวกันเพื่อทำกิจกรรมในการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนการสอนจะเน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยใช้หลักการเรียนรู้ด้วยเนื้อหาที่เป็นเนื้อหาแบบเปิด (Open content) ในระบบออนไลน์ ร่วมกับเนื้อหาที่อาจมีการผลิตขึ้นมาใหม่ก็จะมีแพลตฟอร์มในการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมาอย่างเป็นทางการ แต่จะใช้เทคโนโลยีเดิมที่มีอยู่เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนและปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและเรียน เช่น blog

2. xMOOC (Extended MOOC) เป็นการให้ความรู้ในเชิงวิชาการ โดยเรียนจากเนื้อหาที่มีผู้สอนเป็นหลัก มีการลำดับหัวข้อการเรียนการสอนที่ชัดเจนตามแผนของผู้สอนได้จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า มักจะใช้เครื่องมือเพื่อจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมาโดยเฉพาะ รูปแบบการเรียนการสอน มักจะเป็นการบรรยายหน้าชั้นเรียน และบันทึกไว้ในวิดีโอ การเสนอด้วยสไลด์ หรือบทเรียนออนไลน์ เผยแพร่ผ่านโปรแกรมจัดการเรียนการสอนที่จัดทำขึ้นมาโดยเฉพาะ มีการทำการบ้าน กิจกรรม การทดสอบผลการเรียนรู้ การให้บริการการเรียนการสอนรูปแบบนี้สามารถแบ่งเป็น การบริการแบบธุรกิจที่แสวงหากำไร และไม่แสวงหากำไร ซึ่งมีรูปแบบการบริการที่แตกต่างกัน ได้แก่เว็บไซต์ของ Coursera edX Udacity เป็นต้น” (วิภา เจริญภัณฑารักษ์, 2558)

ลักษณะสำคัญของ MOOCs

“MOOCs มีการใช้สื่อประกอบการเรียนเช่น ภาพ วิดีโอ หนังสือ และแบบฝึกหัด รวมทั้งมีส่วนของการแลกเปลี่ยนทัศนะ (Forum) ระหว่างผู้เรียนเพื่อแลกเปลี่ยนสนทนาระหว่างนักเรียนและผู้สอนได้ ลักษณะของ MOOCs มีดังนี้

1. การเข้าถึง (Accessibility) การเรียนผ่านเทคโนโลยี MOOCs ส่วนใหญ่ จะไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งจัดทำโดยผู้จัดทำที่เป็นมหาวิทยาลัย ต่างๆ และผู้ให้ทุนสนับสนุน หรืออาจมีค่าใช้จ่ายถ้าแลกกับปริญญาบัตรหรือใบประกาศนียบัตร ทำให้ผู้เรียนที่ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถเรียนได้

2. การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ผู้เรียนสามารถศึกษาเนื้อหาของบทเรียนผ่านการชมวิดีโอและจะมีคำถามแทรกอยู่ตลอดบทเรียนทำให้ผู้เรียนต้องตั้งใจเรียนตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถตั้งคำถามโดยให้ผู้เรียนคนอื่นมาตอบคำถามได้ สามารถปรึกษากับผู้สอนหรือผู้ช่วยสอนได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนแบบ one-on-one (มีผู้ช่วยสอนแบบตัวต่อตัว) ให้เกิดเป็นจริงในโลกออนไลน์ได้แม้จะมีนักเรียนเป็นจำนวนมากก็ตาม

3. เสรีภาพ (Freedom) การไม่จำกัดเรื่องพื้นฐาน อายุ สถานที่ของผู้เรียนทุกคนมีสิทธิ์เรียนโดยสามารถเลือกวิชาที่ต้องการเรียนได้ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวบังคับ และเรียนตามความเร็วและเวลาที่ผู้เรียนสะดวก

ในกรณีที่เป็นการเรียนรู้แบบตามอัธยาศัย (self-pace) แต่ถ้าเป็นการเรียนแบบมีกำหนดเวลาก็ต้องเรียนตามเวลาเรียนของรายวิชานั้น” (ภาสกร ไหลสกุล, 2559)

ฉะนั้นแล้ว MOOCs จึงเป็นนวัตกรรมการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่จะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยด้านต้นทุนหรือข้อจำกัดด้านอื่น นอกจากนี้ MOOCs ยังมีจุดเด่นอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ความยืดหยุ่น (Flexibility) เรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ตามความสะดวกของผู้เรียน, ความทันสมัย (Modernity) ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการนำเสนอเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้, ความมีส่วนร่วม (Interactivity) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับสื่อการเรียนรู้และผู้อื่น MOOCs จึงถือเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน

องค์ประกอบของรายวิชา ในการเรียนการสอนด้วย MOOCs ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ คือ

1. ชุดวิดีโอสอน ที่มีเนื้อหาประกอบด้วย การอธิบายให้ข้อมูลของรายวิชา การยกตัวอย่างงาน และการทดลอง
2. เอกสารประกอบการสอนออนไลน์
3. การสนทนา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
4. กิจกรรมออนไลน์
5. การประเมินผลการเรียน
6. การทดสอบความเข้าใจ เช่น แบบทดสอบแบบเลือกตอบ แบบสอบถาม และแบบประเมินตนเอง

ความแตกต่างระหว่างการศึกษาแบบ E-Learning และ MOOCs

“E-Learning และ MOOCs มีลักษณะที่เหมือนกันในเรื่องของรูปแบบการศึกษาออนไลน์ที่มุ่งเน้นการให้การศึกษาผ่านเทคโนโลยีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ที่ทำให้ทุกคนมีโอกาสทางการศึกษาได้เท่าเทียมกัน แต่ทั้งสองแบบมีข้อแตกต่างกันในหลายด้าน คือ

1. E-Learning จะไม่จำกัดระยะเวลาในการเรียนสามารถเข้าเรียนได้ตลอดเวลา แต่ MOOCs มีลักษณะเหมือนหลักสูตร มีระยะเวลาการเปิดเรียนและเลิกเรียนเหมือนห้องเรียนปกติ มีการกำหนดหัวข้อย่อยในรายวิชาไว้แล้ว มีการวัดและประเมินผล มีการบ้าน มีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ทำงานกลุ่ม รวมทั้งให้ผู้เรียนมีส่วนช่วยกันตรวจงาน ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถเทียบหลักสูตรกับสถาบันอุดมศึกษาหรือใช้อ้างอิงในการสมัครงานได้

2. ผู้สอนมีการสร้างเนื้อหาความรู้ส่งให้กับผู้เรียนโดยการสอนแบบ MOOCs มีการเพิ่มเติมในเรื่องของการเก็บผลการสอบก่อนเรียน (ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา) มีการออกแบบการสอนวางแผนในเรื่องของการนำเสนอบทเรียน และรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับนักศึกษาการออกแบบฟอร์มของแบบทดสอบ (Assignment) พร้อมระยะเวลาในการส่งผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งจะเป็นรูปแบบกึ่งบังคับการใช้ Project-Based Learning หรือ Problem-Based Learning ทำให้กิจกรรมการเรียนระหว่างที่ออนไลน์บนระบบของ MOOCs นั้นให้น่าสนใจและสร้างความรู้สึกรักให้เกิดความสนใจตื่นตัวต่อบทเรียนแล้วจึงค่อยนำผลลัพธ์ก่อนเรียนมาเปรียบเทียบกับผลลัพธ์หลังเรียน” (ทัศนีย์ จันอินทร์, 2560)

3. รูปแบบแนวทางการส่งงานของผู้เรียนผ่านระบบ MOOCs มีเรื่องของกระบวนการสร้างใจ (Motivation) ระหว่างการเรียนด้วยการใช้แอนิเมชันและการมีกิจกรรม แล้วจึงกำหนดการส่งงานเป็นรูปแบบสื่อดิจิทัล ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) และกระบวนการสร้างสิ่งใหม่

(Create) เพื่อนำเสนองานของตนเอง ในรูปแบบดิจิทัล เช่น บล็อก (Blogs) เว็บไซต์ (Website) วิดีโอ (Videos Content) หรือสื่อรูปแบบอื่น เป็นต้น (ดิจิทัล เจจ, 2560)

4. MOOCs อาจจัดว่าเป็น E-Learning ที่เป็นลักษณะการเรียนรู้ออนไลน์แบบสมบูรณ์ (Fully Online learning) ซึ่งต่างจาก E-Learning แบบเดิมที่ส่วนใหญ่มักจะใช้เรียนกับนักเรียนในกลุ่มจำกัด เช่น ในโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยตัวเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะรวมอยู่ในค่าเล่าเรียน และบางสถาบันให้ผู้เรียนเรียนผ่าน E-Learning และเมื่อเรียนจบจะได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรจริง แต่ MOOCs เป็นการจัดการเรียนระดับกว้างมากหรือระดับทั่วโลก (Thai OER/MOOC, 2558)

ฉะนั้นแล้วความแตกต่างระหว่าง E-Learning และ MOOCs สามารถสรุปได้ดังนี้

ลักษณะ	E-Learning	MOOCs
ความเปิดกว้าง	ขึ้นอยู่กับรูปแบบของ E-Learning ที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยสถาบันการศึกษาอาจจำกัดผู้เรียนเฉพาะผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนด แต่หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยบุคคลหรือองค์กรทั่วไปอาจเปิดกว้างสำหรับผู้เรียนทุกคน	เปิดกว้างสำหรับผู้เรียนทุกคนโดยไม่จำกัดจำนวน
ค่าใช้จ่าย	ขึ้นอยู่กับรูปแบบของ E-Learning ที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยสถาบันการศึกษาอาจเสียค่าใช้จ่าย แต่หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยบุคคลหรือองค์กรทั่วไปอาจไม่เสียค่าใช้จ่าย	ไม่เสียค่าใช้จ่าย
ระยะเวลา	ขึ้นอยู่กับรูปแบบของ E-Learning ที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยสถาบันการศึกษาอาจกำหนดระยะเวลาเรียนที่ชัดเจน แต่หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยบุคคลหรือองค์กรทั่วไปอาจไม่กำหนดระยะเวลาเรียนที่ชัดเจน	กำหนดระยะเวลาเรียนที่ชัดเจน
การประเมินผล	ขึ้นอยู่กับรูปแบบของ E-Learning ที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยสถาบันการศึกษาอาจมีการวัดและประเมินผลเช่นเดียวกับการเรียนแบบดั้งเดิม แต่หลักสูตร E-Learning ที่เปิดสอนโดยบุคคลหรือองค์กรทั่วไปอาจไม่มีการวัดและประเมินผล	มีการวัดและประเมินผล

จากความแตกต่างดังกล่าว จะเห็นได้ว่า MOOCs เป็นรูปแบบการศึกษาออนไลน์ที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจาก E-Learning หลายประการ เช่น MOOCs มุ่งเน้นไปที่การเปิดกว้างสำหรับผู้เรียนจำนวนมากโดยไม่จำกัดจำนวน โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย มีระยะเวลาเรียนที่ชัดเจน และมีการวัดและประเมินผล MOOCs จึงถือเป็นนวัตกรรมการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพ

ผู้ให้บริการ MOOCs

ปัจจุบันมีสถาบันที่ให้บริการการเรียนการสอน MOOCs มากขึ้น และมีสถาบันที่ได้พัฒนาและได้รับความนิยมนจากผู้เรียน ซึ่งจำแนกได้ ดังนี้

1. ผู้ให้บริการ MOOCs ในต่างประเทศ

1.1 edX (<https://www.edx.org>) เป็น MOOCs ที่ได้รับความนิยมและมีหลักสูตรที่เปิดสอนในแต่ ละสาขาวิชาจำนวนมาก เป็น MOOCs ที่ไม่แสวงหากำไร ก่อตั้งโดยมหาวิทยาลัย Harvard และ MIT (Massachusetts Institute of Technology) และมีมหาวิทยาลัยจากหลายทวีปเข้าร่วมอีกหลายแห่งด้วยกัน ความหมายของ MOOCs มีดังนี้มีการประเมินผลการเรียนและอาจมีการสอบที่ศูนย์สอบแต่ละภูมิภาค รวมถึง มีการปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน มีเวลาในการเรียนชัดเจน สามารถลงทะเบียนเรียนได้ไม่เกิน 2 สัปดาห์หลังจากเริ่ม สอน เมื่อสอบผ่านแต่ละรายวิชาและเรียนจบสามารถได้รับเกียรติบัตรรับรองว่าเรียนจบและเกียรติบัตรรับรอง ว่าสอบผ่าน โดยมีตราสัญลักษณ์ของ edX และตราของมหาวิทยาลัยต่อท้ายด้วย 'X' เช่น HarvardX, MITX เป็นต้น

1.2 Coursera (<https://www.coursera.org>) เป็น MOOCs ที่ใหญ่ที่สุดในลักษณะที่แสวงหา กำไรก่อตั้งโดย Andrew Ng และ Daphne Koller โพรเฟสเซอร์ด้าน Computer Science จากมหาวิทยาลัย Stanford มีความร่วมมือกับ มหาวิทยาลัยจำนวนมาก อาทิ Duke California Institute of Technology และ University of Illinois at Urbana-Champaign เป็นต้น มีจุดเด่นในเรื่องการเลือกได้หลายภาษา มีการ ประเมินผลการเรียน มีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนผ่านทางกลุ่มออนไลน์ฟอรัม มีการกำหนดระยะเวลาเรียนที่ ชัดเจน เมื่อสอบผ่านแต่ละรายวิชาจะได้รับเกียรติบัตรซึ่งมีลายเซ็น ของอาจารย์ผู้สอน และมีบางวิชาสามารถ เทียบโอนหน่วยกิตกับมหาวิทยาลัยหลายแห่งทั่วสหรัฐอเมริกา

1.3 Udacity (<https://www.udacity.com>) เป็น MOOCs ที่มีรูปแบบสนุกและน่าประทับใจ เป็น MOOCs ที่แสวงหากำไร ก่อตั้งโดย Sebastian Thrun อาจารย์จากมหาวิทยาลัย Stanford ร่วมกับ Peter Norvig และศาสตราจารย์ จากมหาวิทยาลัยหลายแห่งเน้นที่ชื่ออาจารย์ผู้สอนมากกว่าชื่อมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เป็นวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้เรียนสามารถเริ่มเรียนเมื่อไหร่ก็ได้ตามอัธยาศัย เมื่อ เรียนสิ่งที่ผู้เรียนได้รับเกียรติบัตร และสามารถโอนหน่วยกิตได้บางรายวิชา นอกจากนี้ยังมีบริการทางด้าน เทคโนโลยีที่ร่วมมือกับบริษัทขนาดใหญ่ และโอนหน่วยกิตได้ในบางวิชา

1.4 Khan Academy (<https://www.khanacademy.org>) เป็น MOOCs ที่ทำ วิดีโอ ประกอบการสอนได้เข้าใจง่าย และสนับสนุนกลุ่มผู้เรียนหลายวัยก่อตั้งโดย Salman Khan ชาวอเมริกันเชื้อ สายบังคลาเทศ-อินเดีย ซึ่งเปิดสอนในระดับมัธยมเป็นหลักและขยายไปหลากหลาย มีระบบติดตามประเมิน การเรียนและมีการให้เหรียญเป็นรางวัลรับรองความสำเร็จอีก และไม่มีค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียนเรียนใดๆ ทั้งสิ้น

1.5 Future Learn (<https://www.futurelearn.com>) เป็น MOOCs ของประเทศอังกฤษที่มี รายวิชาออนไลน์ให้เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย วิชาที่เปิดสอนเป็นวิชาสอนจริงในมหาวิทยาลัยดังหลายแห่งเป็น ภาษาอังกฤษ

1.6 The Open Learning Initiative (OLI, <http://oli.cmu.edu>) เป็นเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย Carnegie Mellon University ที่เปิดสอนรายวิชาโดยสำหรับทุกคนและสำหรับอาจารย์ทุกคนที่ต้องการสอน เช่นกัน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างรายวิชาที่มีคุณภาพและสนับสนุนการทำวิชาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ในระดับอุดมศึกษา

1.7 Open2 Study (<https://www.open2study.com>) เป็น MOOCs ที่สร้างขึ้นและจัดการ โดย Open Universities Australia ก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2556 และมีผู้เรียนจำนวนมาก

1.8 OpenupEd (<http://openuped.eu>) เป็น MOOCs ที่ไม่แสวงหากำไร และให้บริการด้านการ เรียนการสอนระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีการออกแบบหลักสูตรสำหรับผู้เรียนจำนวนมากและผู้เรียนทุกคนที่ ต้องการเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย” (ทศนิยม จันอินทร์, 2557)

2. ผู้ให้บริการ MOOCs ในประเทศไทย

“MOOC มีคำว่า MOOC Provider หรือผู้ให้บริการ MOOC ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการปฏิวัติการศึกษาในระบบเปิดหรือระบบออนไลน์นี้ สำหรับในต่างประเทศผู้ให้บริการหลัก ได้แก่ Udacity, Coursera และ edX ส่วนในประเทศไทยก็คือ Thai MOOC โดยหน้าที่หลักของผู้ให้บริการเหล่านี้ คือ อาจารย์ มาสอนในรายวิชาต่าง ๆ ผ่านแพลตฟอร์มของตนเอง ทั้งนี้ผู้ให้บริการแต่ละรายก็จะมีรายละเอียดแตกต่างกันไป” (ชโรชนีชัย ชัยมินทร์, 2562)

ฉะนั้น ผู้ให้บริการ MOOCs มีหน้าที่หลักในการรวบรวมหลักสูตรการเรียนการสอนออนไลน์จากสถาบันการศึกษาหรือองค์กรต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน และพัฒนาระบบการเรียนการสอนออนไลน์ให้มีความสะดวก มีประสิทธิภาพ และเข้าถึงได้ง่ายสำหรับผู้เรียน

ประโยชน์ของผู้ให้บริการ MOOCs ได้แก่

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกระดับชั้นและทุกสาขาวิชาสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน
2. ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา
3. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. พัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ให้กับกำลังแรงงาน

ผู้ให้บริการ MOOCs จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ปัญหาและความท้าทายในการใช้ MOOCs

“การเรียนด้วยระบบ MOOCs จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้น้อยเพียงใด โดยมีองค์ประกอบหลายด้าน ดังนี้

1. การรวบรวมความรู้ (Aggregation) เป็นการเข้าถึงและรวบรวมแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่ออ่านดูและเล่นอย่างสม่ำเสมอ ตั้งใจ และใส่ใจ
2. การสร้างความสัมพันธ์ (Relation) ภายหลังจากการอ่าน ดูหรือฟัง บางเนื้อหาผู้เรียนอาจสะท้อนและสร้างสัมพันธ์ว่าความรู้ใดเป็นความรู้ใหม่หรือเป็นความรู้เดิม โดยอาจจะใช้หลักการของแผนผังมโนทัศน์ หรือการสรุปประเด็น
3. การสร้างสรรค์ (Creation) ผู้เรียนอาจสร้างสรรค์บางสิ่งเป็นของตนเอง (ตัวอย่างเช่น บล็อก วิดีทัศน์การนำเสนอ เป็นต้น)
4. การแบ่งปัน (Sharing) ผู้เรียนอาจแบ่งปันผลงานกับคนอื่นๆ บนเครือข่าย” (บุญเลิศ อรุณพิบูลย์, 2557)

“MOOCs เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบหนึ่งซึ่งช่วยลดอุปสรรคสำคัญในการศึกษา รวมทั้งต้นทุนการศึกษาที่มีราคาสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาต่อในต่างประเทศ แต่ปัจจุบัน MOOCs ก็ยังมีข้อจำกัดบางด้านเช่น ด้านภาษา มาตรฐานในการเทียบวุฒิ การพิสูจน์ได้ว่าผู้ที่สอบกับผู้ที่ขอจบหลักสูตรเป็นคนเดียวกันหรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้ สถิติผู้เรียนจนจบหลักสูตร MOOCs มีน้อยกว่าผู้ลงทะเบียนเรียนในสัดส่วนที่แตกต่างกันมากเพราะถ้าผู้เรียนเรียนแล้วไม่สนใจก็มีสิทธิ์ที่จะเลิกเรียนหรือเปลี่ยนไปเรียนวิชาอื่นได้ สถิติผู้ใช้ MOOCs ขณะนี้ส่วนใหญ่อยู่ในอเมริกาเหนือและยุโรป ส่วนเอเชียมีผู้เรียนเป็นสัดส่วน 24% ซึ่งส่วนมากได้แก่ ไต้หวัน ญี่ปุ่น จีนเกาหลีใต้ และสิงคโปร์ ประเทศไทยเริ่มมีการส่งเสริมการพัฒนา MOOCs พัฒนา E-Teacher E-Courseware และ E-Learning ในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง” (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2557)

ฉะนั้นแล้วปัญหาและความท้าทายในการใช้ MOOCs ที่สำคัญ ได้แก่

1. ความท้าทายด้านการเรียนรู้ออนไลน์: การเรียนรู้ออนไลน์อาจเป็นเรื่องท้าทายสำหรับบางผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี หรือผู้เรียนที่มีปัญหาในการเรียนด้วยตัวเอง
2. ปัญหาการขาดปฏิสัมพันธ์ส่วนบุคคล: MOOCs ขาดปฏิสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่ผู้เรียนมักพบในการศึกษาแบบดั้งเดิม สิ่งนี้อาจทำให้ยากสำหรับผู้เรียนที่จะเชื่อมต่อกับครูและเพื่อนร่วมชั้น
3. ปัญหาคุณภาพ: MOOCs อาจมีคุณภาพที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับผู้สร้างและแพลตฟอร์ม MOOC
4. ปัญหาการกำกับดูแล: MOOCs ยังไม่ได้รับการกำกับดูแลอย่างเข้มงวด สิ่งนี้อาจนำไปสู่ปัญหาด้านคุณภาพและมาตรฐาน

แนวทางในการแก้ไขปัญหาและความท้าทายในการใช้ MOOCs ได้แก่

1. การออกแบบ MOOCs ให้เหมาะสมกับผู้เรียน: MOOCs ควรได้รับการออกแบบมาเพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถของผู้เรียนแต่ละราย
2. การผสมรวมองค์ประกอบแบบโต้ตอบ: MOOCs ควรมีการผสมรวมองค์ประกอบแบบโต้ตอบ เช่น ฟอรัม แบบทดสอบ และงานมอบหมาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับเนื้อหา
3. การกำกับดูแล MOOCs อย่างเข้มงวด: ควรมีการกำกับดูแล MOOCs อย่างเข้มงวด เพื่อตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานของหลักสูตร

บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูต

“การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตจะต้องยึดแนวทางของพระธรรมทูตต้นแบบตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลังพุทธกาลและพระธรรมทูตยุคร่วมสมัยโดยนำเทคโนโลยีอันทันสมัยมาประยุกต์ใช้เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวเป็นประโยชน์แก่อุภคโลกและความสุขแก่ชาวโลก งานพระธรรมทูตจึงเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรทุกรูปที่ต้องปฏิบัติตามกำลังความสามารถ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทุกคนต้องสืบทอดร่วมกัน แม้โลกจะเจริญไปมากเพียงใดก็ตาม ความสำคัญของพุทธธรรมก็ยังจำเป็นต่อชาวโลกเพราะเป็นการสร้างคุณภาพให้โลกเกิดสันติสุขอย่างแท้จริง ดังนั้นการประกาศพระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตจึงต้องพัฒนาและปรับวิธีการให้ทันต่อยุคสมัยโดยไม่ทิ้งหลักการทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ หลักพระธรรมวินัยที่ถือว่า มีลักษณะคล้ายหลักการทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ที่ต้องปฏิบัติควบคู่กัน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ สันติภาพทั้งทางกายและทางใจของมวลมนุษยชาติ” (พระมหาศิวกร ปัญญาวิโร และคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

MOOCs สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนาพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพระธรรมทูตควรออกแบบ MOOCs ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และพระธรรมทูตควรใช้ MOOCs ร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ ในการเผยแผ่ศาสนาพุทธ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด MOOCs สามารถช่วยให้พระธรรมทูตเข้าถึงผู้ฟังและผู้ประสงค์จะเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยไม่จำกัดเพศ อายุ ภูมิหลัง หรือสถานที่ตั้ง โดยสามารถนำเสนอเนื้อหาที่ทันสมัยและน่าสนใจ โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ที่ทันสมัย แนวทางในการใช้ประโยชน์จาก MOOCs ในการเผยแพร่ศาสนาพุทธ ได้แก่ การออกแบบ MOOCs ให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยออกแบบเพื่อให้ตอบสนองความต้องการและความสามารถของผู้เรียนแต่ละราย เช่น ระดับความรู้ ความสนใจ และภาษา เป็นต้น การผสมรวมองค์ประกอบแบบโต้ตอบ เช่น ฟอรัม แบบทดสอบ และงานมอบหมาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับเนื้อหาและสร้างปฏิสัมพันธ์กับพระธรรมทูต และเพื่อนร่วมชั้น การสร้างเครือข่ายกับองค์กรอื่นๆ โดยพระธรรมทูตควรสร้างเครือข่ายกับองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ศาสนาพุทธ เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรทางศาสนา เพื่อร่วมกันพัฒนาและเผยแพร่ MOOCs เกี่ยวกับศาสนาพุทธ

สรุป

MOOCs หรือ Massive Open Online Courses เป็นหลักสูตรออนไลน์ที่เปิดให้ผู้เรียนจากทั่วโลกเข้าเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย MOOCs สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับพระธรรมทูตในการเผยแพร่ศาสนาพุทธไปยังผู้ฟังและผู้ประสงค์จะเรียนรู้ได้ในวงกว้าง MOOCs สามารถช่วยให้พระธรรมทูตเข้าถึงผู้ฟังและผู้ประสงค์จะเรียนรู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ผ่านวิธีการอื่น ๆ เช่น การสอนแบบตัวต่อตัวหรือการสอนทางไกล MOOCs สามารถช่วยให้พระธรรมทูตเผยแพร่ศาสนาพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยให้พระธรรมทูตพัฒนาทักษะการสอนของตน และช่วยให้พระธรรมทูตไทยสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ศาสนาพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- ณภัทร จาตุศรีพิทักษ์ (21 กันยายน 2557). วิเคราะห์แนวโน้มการศึกษาออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2567, จาก <https://thaipublica.org/2014/10/settakid2-online-education/>
- บุญเลิศ อรุณพิบูลย์ (1 เมษายน 2557). วิเคราะห์แนวโน้มการศึกษาออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2567, จาก <https://thaipublica.org/2014/10/settakid2-online-education/>
- วิภา เจริญภักดิ์. (2558). MOOC: การศึกษาฟรีแบบเปิดในยุคดิจิทัล. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ./8/(2).
- ภาสกร ไหลสกุล (20 มีนาคม 2559). MOOC มุกใหม่ของอีเลิร์นนิ่ง. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2567, จาก <https://examplewordpresscom20163.wordpress.com/2016/03/20/Mooc-มุกใหม่ของอีเลิร์นนิ่ง>
- ทัศนีย์ จันอินทร์ (29 กันยายน 2557). MOOC มุกใหม่ของอีเลิร์นนิ่ง. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2567, จาก https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/196/MOOCs
- ดิจิทัล เอจ (2560). MOOCs นวัตกรรม การศึกษา แบบเปิดกว้าง ยุคดิจิทัล. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2567, จาก <https://digitalagemag.com/moocs>
- Thai OER/MOOC (2558). MOOC และความแตกต่างกับ e-Learning แบบเดิม ๆ. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2567, จาก <http://www.learn.in.th/mooc-diffrence-e-learning/>
- ชโรชนีชัย ชัยมินทร์ (2562). MOOC: เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่/1/(1).
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2557). MOOC คือ?. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2567, จาก <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/2622-mooc>.
- พระมหาศิวกร ปญญาวิโร และคณะ. (2564). บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตจากอดีตสู่ปัจจุบัน. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ. 6/(1).